

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת פנחס תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתס"ח

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

בן אלעזר בן אהרן הכהן, ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו, ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וגו' (כה-ו). ויש להבין הלשון ויקח רומח 'בידו', דלכאורה הוא מיותר, דכל לקיחה ביד הוא ולא בשאר אברים. ונראה כי הנה ישראל היו בוכים פתח אהל מועד, ובתרגום יונתן שהיו קורין קריאת שמע. והכוונה כי בכל העדה היה בוער אש קנאת ה', שנשיא בישראל יעשה כזאת, והרגישו שצריכין למחות במעשה נבלה כזו, על כן קראו קריאת שמע לקבל על עצמם עול מלכות שמים. ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, שיש לוותר על כל הנוחיות, ולא להסתכל על שום דבר בנוגע לכבוד שמים. וידוע דבקריאת שמע יש רמ"ח תיבות, כדי להמליך את ה' על כל הרמ"ח אברים, שיהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו.

אמנם רובן של בני אדם, אם כי אהבת ה' בוער בלבם, קשה עליהם להוציא זאת מן הכח אל הפועל, לעמוד בשער ולהרוג בני אדם, ולא יחושו לבזיון של שבטו ולהריגת נפשות. והראיה שהרי כולנו קורין קריאת שמע, ומקבלים על עצמינו שאהבת ה' ומצותיו תהא עלינו קודם לתאות נפשינו, ולוותר עליה ממונינו, ואף על פי כן זמן קט אחר קריאתו את שמע, כאשר בא נסיון לפניו הוא כורע ברך ונופל בחטאו. וגלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, ומי מעכב, שאור שבעיסה וכו' (ברכות יז.). על כן גם כאשר כל העדה היו בוכים וקורין קריאת שמע, מכל מקום לא יכלו להוציאה מהכח אל הפועל, ונשארו עומדים פתח אהל מועד. ורק פנחס התאזר כגבור, להוציא בפועל מה שנאמר בקריאת שמע כי אהבת ה' עולה על כל שאר

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום (כה-יא). וברש"י לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן (סנהדרין צב:). ויש להבין הלא ראו בעיניהם איך עצר פנחס בזה את המגפה, ואיך יתכן שהיו השבטים מבזים אותו. ובפשטות נוכל ללמוד מזה פחיתות מדות בני אדם בטבעם, שהוטבעו בקנאה ובצר עין, כשרואה שחבירו מצליח או זכה לאיזה מעלה יתירה, ישתדל למצוא איזה ריעותא במעשיו להקטין חשיבות פעולתו. ולדוגמא כאשר ידרוש איש בתורה או מוסר באופן מופלא, ובתוך הדברים יאמר משפט אחד שלא כראוי, אז לא ידברו אחר כך אלא מהריעותא שהיה בדבריו. ולכן גם אחר שראו גודל פעולתו של פנחס, עדיין חזרו למצוא בו נקודה שיוכלו להשפיל עוצם מעשיו, והוא כי איש ישראל לא מסוגל לעשות כזה, אלא בן פוטי שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, הוא יכול לעשות דברים אכזריים כזה. והוצרך הכתוב להודיע כי בן אהרן הוא, מופלג בעשיית חסד כמו אהרן שורש מדת החסד, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה (אבות א-ב).

*

אך יש לומר בזה עוד, בהקדם לבאר בתחלת הפרשה, ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל, והמה בוכים פתח אהל מועד, וירא פינחס

ופנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל, כי הן אמת שקינא את קנאתי 'בתוכם', שגם העדה היתה מחשבתם טהורה, והוא קינא בפועל מה שהיה אצלם בלבם, מכל מקום פנחס לא הוצרך להצטרפות חלקם, אלא הוא עצמו קדוש ה' להשלים קנאת ה' בשלימותו מצד עצמו, להשיב את חמתי מעל בני ישראל.

*

ובגמרא (סנהדרין פב.) איתא, וירא פנחס בן אלעזר, מה ראה, אמר רב ראה מעשה ונוכר הלכה. אמר לו, אחי אבי אבא, לא כך למדתני בירידתך מהר סיני הבעול ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא ע"כ. ויש להבין מה יתן ומה יוסיף בזה באמרו 'ברדתך מן ההר', הלא כל התורה כולה נאמרה מסיני. ואם הכוונה שדבר זה מסר משה לישראל תיכף ברדתו מסיני, גם כן יש להבין למה יצתה דין זה שהודיע אותה להם תיכף ברדתו מסיני. וגם אי נניח שהיה כן, מכל מקום למאי נפקא מינה כעת מתי לימד זאת. ועל כולם יש להבין איך משה איש האלקים נתעצל מלקנא קנאת ה', ומסר זאת לידו של פנחס.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה מדעתו, והסכים הקדוש ברוך הוא עמו, פירש מן האשה וכו'. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו, דכתיב (דברים ה-כח) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם [להתיר נשותיכם לתשמיש, שאסרתי לכם], וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי ע"ש. ואם כן למד משה קל וחומר מתחלה מעצמו דמוטל עליו להזהר שלא לטמאות עצמו, כי צריך להיות מוכן ומזומן לדיבור ה' תמיד, ושוב אחר זה בא אליו גם ציווי ה' כן, ואתה פה עמוד עמדי. ולפי זה היה צריך להזהר כל ימיו גם מטומאת מת שצריכה הזאת שלישי ושביעי, שאינו יכול ליכנס אז למחנה שכינה. והרי כל דיבורי ה' אליו היתה מאהל מועד (ויקרא א-א), על כן הוצרך למנוע מלבוא לידי טומאת מת. [ומה שאמרו (פסחים טז.) דטמא מת מותר ליכנס למחנה לוי, ולא טמא מת בלבד אמרו, אלא אפילו מת עצמו, שנאמר (שמות יג-ט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו, עמו במחיצתו ע"כ. צריכין לומר שהיה באופן של פותח טפח שאין בו טומאת אהל. ומשה בעצמו לא נשא אותו עוד, שלא יטמא טומאת משא, אלא ארונו היה סמוך אצלו תמיד].

החשבונות, ויקם מתוך העדה 'ויקח רמח בידו', הוא לקח הרמ"ח תיבות מקריאת שמע בפועל בידו, שלא תהיה רק בלב, אלא לקח ענין קריאת שמע בידו, ויבא אחר איש ישראל וידקור את שניהם.

והנה כנסת ישראל היא קומה שלימה, וכיון שהכלל ישראל רצו גם כן לקנא קנאת ה', והיו קורין קריאת שמע, אלא שלא היו יכולין להוציא מחשבתם אל הפועל, מכל מקום היה בזה סיוע לפנחס שיוכל ליקח הרומח בידו, ולעשות דין בעוברי עבירה. וזהו שאמר ויקם 'מתוך העדה' ויקח רומח בידו, שלקח אתו עמו כח ההתעוררות שהיה בתוך העדה. וכה העיד ה', השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את 'קנאתי בתוכם', הוא הוציא לפועל את קנאת ה' אשר היתה בתוכם, ומיני ומיניה יתקלס עילאה.

והנה בנועם אלימלך (פ' מצורע) כתב לבאר מאמרם (קידושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, שהיה לו לומר מחשבה כמעשה, ולמה אמר מצרפה למעשה. וכתב דהנה המחשבה שאדם מחשב איזה דבר, בודאי אין בה שום פניה כי מי יודע בו. ואם אדם מחשב לעשות מצוה או עסק התורה ולא עשה מחמת אונס, ואדם אחר עוסק בתורה או במצוה רק שמכוין בה איזה פניה, הקב"ה מצרף את העובדא הזאת למחשבתו של הצדיק, והוי כאילו הוא עושה המעשה ההוא. ולכך אמרו (חגיגה טו.) זכה נוטל חלקו וחלק חברו, פירושו כנ"ל אם זכה לטהר את מחשבתו תמיד ומחשב לעשות מצות, ונתבטלו ממנו מכח איזה סיבה, נוטל המצוה של חברו שעשה במעשה אבל לא במחשבה, ונשלם אחר כך על ידי זה מצוה שלימה. וזהו גם הכוונה (פסחים ג.) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שהקב"ה מביא השלא לשמה של אדם זה, ומצרפו עם מחשבת הלשמה של הצדיק ודפח"ח.

ומעתה מצאו השבטים מקום להשפיל מעלתו של פנחס, כי הוא בעצמו לא היה ראוי להגיע למדרגה זו לקנא קנאת ה', כי בן פוטי הוא, וחסר ממנו המחשבה הטהורה של קנאת ה', אלא בהצטרף יחד עם מחשבתם של העדה, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה עם המעשה, ולכן השיב חרון אף ה'. לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן, להודיע לנו כי השריש מעצמו חלקו של בן פוטי שבתוכו, והוא בעצמו השלים חפץ ה' הן במחשבה והן במעשה,

ומעתה כיון דלהריגת זמרי היה נצרך משה לטמא עצמו, הן בהחלל חרב, והן בטומאת אהל, והוא נצטוו כבר מאת ה' ואתה פה עמוד עמדי, שלא ישוב לאהלו, כדי להיות מוכן וטהור לדיבורו של ה', על כן מצוה זו שאינה חיובית עליו, ואפשר להתקיים על ידי אחרים, אמר לפנחס דאיהו ליהוי פרוונקא, ויקיים מצות ה' - וכאשר ראה פנחס שאין משה בעצמו מקנא קנאת ה', הבליע למשה כי 'ברדתו מן ההר', לימד זאת, כי אז נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי, ואם כן לא יכול משה לטמא את עצמו, על כן אין משה יכול לקיים זאת בעצמו, ומוטל המצוה על אחרים.

וביתר ביאור, כי משה לימד כל התורה לישראל פרקים פרקים, ודין זה דהבועל ארמית קנאין פוגעין, שהוא הלכה ואין מורין כן, היה לו זמן ללמדו עמהם אחר שיוגמר ללמוד מתחלה המצות המחוייבות בה. וגם אם יארע במדבר עובדא כזה, הרי משה רבן עמהם, והוא יהיה הראשון לקנא קנאת ה', וממנו ילמדו וכן יעשו. אך בירידתו מן ההר נאמר לו ואתה פה עמוד עמדי, ואין לו רשות עוד לטמא עצמו, אם כן כשיארע עובדא כזו, לא יוכל הוא עצמו לפגוע בהם, על כן אז דייקא לימד זאת תיכף לישראל.

ונראה דזהו מה שאמרו במדרש (כא-א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו ע"כ. ולכאורה שכר מצוה הוא רק חסד, וכמו שנאמר (תהלים סב-ג) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, ולמה אמר כאן 'בדין' הוא שיטול שכרו. אך הכוונה הוא, כי להמון עם היה נראה מעשה פנחס כגבהות להיות מורה הלכה מעצמו, במקום שמשה רבינו עומד ואינו מקיים זאת בעצמו. ואם כי עשה מעשה טוב, מכל מקום ביזוהו על מה שעשה זאת במקום משה. אבל באמת משה לא היה יכול לעשות זאת, כי הרי דין קל וחומר לפרוש עצמו מטומאה. והנה לשון חכמים לקרוא קל וחומר בלשון 'דין', וכמו דיו לבא מן הדין (בבא קמא כד). וזהו שאמר ה', כי אין עליו עונש על מה שחטף לקנא קנאת ה' נגד רבו, כי 'בדין' הוא, הרי משה למד קל וחומר שאין לו לטמא עצמו, ועל כן מגיע לפנחס שכרו משלם.

*

ויש לומר עוד במה שאמרו בדין הוא שיטול שכרו, כי הנה ידוע דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט:),

והיום לעשותם ומחר לקבל שכרם (עבודה זרה ג.). ומבואר במפרשים הטעם, כי הן בקדושתו לא יאמין (איוב טו-טז), ויתכן שיכשל אחר כך בחטא. והרי אמרו (סוטה כא.) עבירה מכבה מצוה, ופירש רש"י שכר מצוה, ואם כן איך יתנו לו שכר, שמא יחטא אחר כך ואינו מגיע לו שכר ע"כ.

אמנם מבואר שם בגמרא דאין עבירה מכבה תורה [שכר מי שעסק בתורה קודם לכן] שנאמר (שיר ח-ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה [זו תורה] ע"כ. ובמהרש"א שם הוסיף, דזהו מה שדרשו (שם) כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו-כג), תלה הכתוב את המצוה בנר, ואת התורה באור. והיינו דעבירה מכבה מצוה דהיינו רק נר קטן, אבל התורה שהיא אש ואור גדול לא יוכל לכבות ע"כ.

ולפי זה יש לומר, דהוא הדין מצוה שנעשה בשלהבת אש של אהבה, ומכל שכן כאשר נעשה במסירת נפש, כי עזה כמות אהבה, אז אין עבירה מכבה אותה, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את 'האהבה' ונהרות לא ישטפוה. והנה דין דקנאים פוגעים בו, היינו שהאהבת ה' בוער בו עד שלא יוכל לעצור נפשו מלפגוע בו, וכמו שפירש החידושי הרי"מ ז"ל דלכן הוי הלכה ואין מורין כן (סנהדרין פב), כי מי שאינו פוגע תיכף אלא יש לו מועד לבוא לשאול כדת מה לעשות, הרי דאין אש האהבה בוער בו, ולא הותרה לו ע"כ. וכיון דפנחס קנא קנאת ה' מרוב האהבה, הרי מצוה זו לא יוכל להתכבות, כי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ובדין הוא שיטול שכרו.

*

ואמר הכתוב, והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם (כה ג-ג), שניתן לו שכר כזה שיפעול גם על בניו, להיות משרתי ה' בביתו, ובדין הוא שיטול שכר כזה. ויש לומר דלכאורה יש להבין, הלא בעצם אין על הבועל ארמית חיוב מיתה, אלא הותר לקנאין לפגוע בו, ולמה הוא כן, הרי מצינו כמה פעמים שחסים על נפש ישראל, דלמא נפיק מיניה זרעא מעליא. והרי משה רבינו כאשר הרג גוי מצרי, כתיב ביה (שמות ב-יב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ויך את המצרי. וברש"י ראה שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר (ילקוט קסז) ע"כ. ואם כן מכל שכן דיש לחוש על זה באיש ישראל.

אמנם אמרו חז"ל (סנהדרין פב.) יכרת ה' לאיש אשר יעשנה, ער ועונה מאהלי יעקב, ומגיש מנחה לה' צבאות- (מלאכי ב"ב), אם תלמיד חכם הוא לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים, אם כהן הוא, לא יהיה לו בן מגיש מנחה לה' צבאות- ע"כ. ואם כן הבעל ארמית לא יהיה לו זרעא מעליא, ועל כן שפיר קנאין פוגעין בו.

והנה מדה טובה מרובה על מדת פורענות (סוטה יא.), ואם כן יש קל וחומר, דאם על החוטא בא עונש שלא יהיה לו בן מגיש מנחה לה', אם כן המקדש שם שמים בחטא זו במסירת נפש, למנוע את הרבים מלעשות כמותו, וכמו שעשה פנחס, בודאי ששכרו הוא גם לזרעו, להיות לו בן מגיש מנחה, ולכן והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, וכמו שכתבו התוספות (יומא ט.) שהכהנים הגדולים במקדש היו מזרע פנחס ע"ש. ו'בדין' הוא שיטול שכרו, שכר זה מגיע לו מקל וחומר, שאם להחוטא מגיע עונש הפוגע בזרעו, לא יהא לו ער ועונה ומגיש מנחה, קל וחומר לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, שתהא שכרו זרעא מעליא בן מגיש מנחה לה'.

*

והנה אנו עומדים בימי המצרים, שמתאבלים ומבכים את חורבן בית מקדשינו, ומתפללים על בנינה. - הכתוב אומר, בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, אז ימלא שחוק פינו וגו' (תהלים קכו-א). ויש להבין מהו הכוונה בזה שנהיה כחולמים, וגם למה אמר אז ימלא 'שחוק' פינו, שהוא מלשון שחוק וצחוק, והוי ליה למימר אז ימלא פינו 'שמחה'. ונראה כי העולם הזה הוא הבל הבלים כמו שאמר קהלת, ומה יתרון לאדם בכל עמלו, כאשר שאיפתו הוא רק להרבות הון ונחלה, אשר בסופו יעזוב הכל אחריו, ואין מלוין לו לאדם כסף וזהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד, ומכל מה שרכש בעולמו לא ישאר אצלו מאומה. והווי לדוגמא, כאשר רואין ילדים משחקים במשחק של מעות, אחד מרויח הרבה, קונה בתים, והונו מתרבה, ונפש הילד עליו ושמח עד כמה הוא איש מצליח, ולעומת זה הילד השני יושב כנגדו, עני ואביון, מתעצב על מצבו, עד

שלפעמים יבכה ממר גורלו. והאיש המבוגר עומד מן הצד ושחק מהם, באמרו להילד המצליח, למה תזוח דעתך, הלא אין לך כלום, אלא איזה ניירות שאינם שוין כלום. וכמו כן אומר להילד שלא הצליח, לא אבדת כלום, זהו רק ניירות פשוטות, שאין להם שום ערך. ועוד מעט יסגרו את המשחק ותהי כולכם שוין, הוא לא יהיה עשיר, ואתה לא תהיה אביון יותר ממנו. וכן לעתיד כאשר נביט לאחור, על עניני עולם הזה, נכיר איך היינו מבליים זמנינו על עניני עולם על דברים שאין להם ערך אחריו. ואדרבה רק מה שרכשנו מצות ומעשים טובים, זה ישאר לנו לנצח נצחים, ושאר עניני עולם נסתכל עליהם כמו שאנו מביטים על משחק של ילדים.

וזהו דומה לאדם השוכב במטתו וחולם חלום, לפעמים הוא חלום טוב, רואה עצמו בגדולה ובעושר וכבוד, ונפשו עריבה עליו ורוחו גבוה ושמח, ושוב כאשר יקיץ משנתו מוצא עצמו במטתו בעירום ובחוסר כל, והכל היה רק דמיון. וכמו כן לפעמים חולם חלום רע, איך הוא בצער ועינוי קרוב למיתה, ובסופו רואה שהצטער עצמו בחנם על דבר של מה בכך, שאין כדאי עליו אפילו אנחה אחת.

וכמו כן נביט אנחנו על עצמינו לעתיד, כאשר תתקיים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, ולא יהיה לדברים גשמיים שום ערך, אז נהיה אנחנו בעיני עצמינו לשחוק, על מה היינו שמחים ומצטערים. מההון ועושר לא נשאר לו מאומה, והצער והיגון שהיה לו על מה שלא הצליח כמו חבירו, היה בכיה של חנם, ורק תורה ומעשים טובים שהרכיש בעולמו זה יהיה לו לחשיבות. וזהו שאמר בשוב ה' את שיבת ציון, ותתמלא הארץ דעה את ה', ונביט לאחור על הימים שעברו, אז 'היינו כחולמים', כמו החולם חלום שמצטער או שמח בו, אשר הכל הוא דמיון והבל, ואז ימלא שחוק פינו, אנחנו נשחק מעצמינו על מה בלינו ימינו וחיינו, על דברים שאין להם יתרון. והחכם עיניו בראשו, להכין עצמו את הדרך ילכו בה, דברים שיהיו לו לתועלת לנצח נצחים, והוא ריבוי מצות ומעשים טובים, אשר רק מזה ישאר לו קנין עדי עד.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יודא וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' ישראל חיים שפארן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' אברהם יודא האפפמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' משה יעקב פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו למול טוב
--	---	---	---